

Sygn. akt III AUa 516/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Dorota Rzeźniowiecka

Sędziowie: SSA Jacek Zajączkowski

SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 2 grudnia 2016 r. w Ł.

sprawy **T. M. (1)**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o emeryturę

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 28 stycznia 2016 r. sygn. akt V U 315/15

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt: III AUa 516/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 stycznia 2016 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 26 stycznia 2014 r. i przyznał T. M. (1) prawo do emerytury od dnia 27 grudnia 2014 r. oraz orzekł o kosztach procesu.

Powyższe orzeczenie poprzedziły następujące ustalenia faktyczne:

T. M. (1), urodzony (...), w dniu 11 grudnia 2014 r. złożył wniosek o przyznanie emerytury. Na dzień 1 stycznia 1999 r. ubezpieczony udowodnił staż pracy w wymiarze 29 lat 3 miesięcy i 16 dni, w tym 12 lat i 15 dni w szczególnych warunkach. T. M. (1) złożył wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa.

W okresie spornym, tj. od dnia 1 września 1969 r. do dnia 31 sierpnia 1972 r., odwołujący się był zatrudniony na podstawie umowy o naukę zawodu w szkoleniu podstawowym (wewnątrzzakładowym) w Drukarni (...) na stanowisku maszynisty maszyn typograficznych arkuszowych. W tym okresie ubezpieczony był również uczniem (...) Szkoły Zawodowej dla Pracujących w C.. Świadczył pracę w ramach przyuczenia zawodowego, po 7 godzin dziennie od 7.00 do 14.00 w warunkach szczególnych. Wnioskodawca pracował również w godzinach nadliczbowych (2-3 godziny) oraz w niedziele w ramach „czynu społecznego”. W pierwszym roku pracy T. M. (1) jeden dzień w tygodniu spędzał na zajęciach w szkole, pozostałe pięć dni pracował w drukarni. W trzecim roku nauki ubezpieczony pracował już cały

tydzień. Jego wynagrodzenie oscylowało w granicach 720 zł łącznie z premią. Praca wykonywana była w warunkach dużego natężenia hałasu oraz w pyłe z farb i papieru (farby wykonywane były na bazie ołowiu). Wnioskodawca pracował na maszynach drukujących pod nadzorem instruktorów.

Decyzją z dnia 29 kwietnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał T. M. (1) rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy do dnia 30 kwietnia 2017 r.

W tak ustalony stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie. Zgodnie z treścią art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, tj. w dniu 1 stycznia 1999 roku, osiągnęli:

- 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz
- 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27.

Emerytura ta przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa - ust. 2.

Sąd pierwszej instancji przywołał również § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, który stanowi, że pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach wymienione w wykazie A nabywa prawo do emerytury, jeżeli spełnia łącznie następujące warunki:

- osiągnął wiek emerytalny wynoszący: 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn,
- ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Ten „wymagany okres zatrudnienia” to okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczalnymi do okresów zatrudnienia (§ 3 rozp.), natomiast pracą w warunkach szczególnych jest praca świadczona stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wskazanych w załączniku do tegoż aktu (§ 1 i § 2 rozporządzenia).

Kwestią sporną między stronami było, czy wnioskodawca posiada wymagany piętnastoletni okres zatrudnienia w szczególnych warunkach. Spełnienie pozostałych przesłanek nie budzi wątpliwości - T. M. (2) wykazał wymagany okres ubezpieczenia w wymiarze 25 lat i w dniu wydania decyzji miał ukończone 60 lat.

Sąd podkreślił, że z zestawienia § 1 i 2 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. wynika, iż pracą w szczególnych warunkach jest praca świadczona stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wskazanych w załączniku do tego aktu. Warunek wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze stale i w pełnym wymiarze czasu pracy jest spełniony tylko wówczas, gdy pracownik w ramach obowiązującego go pełnego wymiaru czasu pracy na określonym stanowisku pracy nie wykonuje czynności pracowniczych nie związanych z tym stanowiskiem pracy, ale stale, tj. ciągle wykonuje prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 listopada 2000 r., II UKN 39/00, OSNP 2002 nr 11, poz. 272).

Sam fakt zatrudnienia wnioskodawcy w ramach przyuczenia zawodowego w Drukarni (...) w C. w okresie od dnia 1 września 1969 r. do dnia 31 sierpnia 1972 r. był niesporny w świetle dokumentów znajdujących się w jego aktach emerytalnych i aktach osobowych. Sporne było, czy odwołujący się w tym okresie wykonywał pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, z uwagi na fakt jednoczesnego pobierania nauki. Zgodnie z treścią art. 6 k.c., to na ubezpieczonym spoczywał ciężar wykazania faktu pracy w pełnym wymiarze czasu pracy przewidzianym na tym stanowisku. Zdaniem Sądu, wnioskodawca sprostował temu obowiązkowi. Czas pracy T. M. (1) Sąd ustalił w

oparciu o spójne i logiczne, a co za tym idzie wiarygodne zeznania świadka J. B., który w spornym okresie pracował razem z T. M. (1) i posiadał szczegółową wiedzę na temat jego codziennych obowiązków oraz o zeznania samego wnioskodawcy i wreszcie dokumentację zgromadzoną w jego aktach osobowych. Zeznania nie były kwestionowane przez organ rentowy. Z zeznań świadka wynika, że T. M. (1) wykonywał pracę w ramach przyuczenia zawodowego po 7 godzin dziennie od 7 do 14 w szkodliwych warunkach, często pracował również w godzinach nadliczbowych oraz w niedziele w ramach „czynu społecznego”. To mając na uwadze Sąd stwierdził, że skarżący wykazał zeznaniami świadka, iż w spornym okresie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w szczególnych warunkach. Ponieważ ubezpieczony wylegitymował się łącznym stażem pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat, Sąd zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i orzekł jak w sentencji.

W apelacji skierowanej przeciwko wyrokowi w całości organ rentowy zarzucił: 1. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez ustalenie, że wnioskodawca wykonywał pracę przez okres ponad 15 lat w szczególnych warunkach, uprawniających do przyznania prawa do emerytury wcześniejszej, podczas gdy wnioskodawca udowodnił zatrudnienie w szczególnych warunkach w wymiarze 12 lat i 15 dni; 2. rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności art. 32 ust. 1, 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przez błędne przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury od dnia 27 grudnia 2014r., podczas gdy wnioskodawca nie ma prawa do emerytury, gdyż nie spełnia warunków do jej przyznania.

Wskazując na powyższe zarzuty apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu apelacji organ rentowy argumentował, że ubezpieczony do dnia 26 grudnia 1972 r. był pracownikiem młodocianym. Na stanowisku pracy ucznia zawodu obowiązywała norma czasu pracy wynikająca z art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczeniu do określonej pracy i warunkach zatrudnienia w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy. Czas pracy pracownika młodocianego nie mógł przekraczać 6 godzin dziennie i 36 godzin tygodniowo, a czas nauki wliczał się do czasu pracy, toteż nie jest prawidłowe ustalenie, że wnioskodawca jako uczeń zawodu pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest zasadna.

Trafnie podniósł Sąd Okręgowy, że zgodnie z regulacją zawartą w 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 887 ze zm.) ubezpieczeni urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r. uzyskują prawo do emerytury po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32 ustawy, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym oraz mają niezbędny okres składkowy i nieskładkowy o którym mowa w art. 27 ustawy (tj. 25 lat dla mężczyzn). Odnosząc się do samego warunku odpowiednio długiego okresu pracy w warunkach szczególnych należy wskazać, że zgodnie z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) winien on wynosić co najmniej 15 lat, a sama praca musi być wymieniona w wykazie A, stanowiącym załącznik do przedmiotowego rozporządzenia, prócz tego ma być wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy (§ 2 ust. 1). Praca uprawniająca do emerytury w obniżonym wieku musi być wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 1-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75, z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152).

T. M. (1), urodzony (...), był do dnia 27 grudnia 1972 r. pracownikiem młodocianym. Okresy zatrudnienia pracowników młodocianych na obszarze Państwa Polskiego na podstawie umowy o naukę zawodu, na warunkach określonych w przepisach obowiązujących przed dniem 1 stycznia 1975 r., uważa się za okresy składkowe, tj. zatrudnienie w ramach stosunku pracy. Słusznie podniósł apelujący, że nie jest to wystarczające do uznania tych okresów za staż pracy w warunkach szczególnych w myśl § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Stałe wykonywanie pracy w warunkach szczególnych jest rozumiane jako wypełnienie pełnego wymiaru czasu pracy na danym stanowisku. Wymóg ten należy jednak odnosić do pracowników, których czas pracy nie jest w żaden sposób pomniejszony ze względu na ich cechy osobiste (ewentualnie tylko ze względu na skrócenie czasu z powodu zagrożeń wynikających ze świadczenia pracy na danym stanowisku). Obowiązująca przed wejściem w życie Kodeksu pracy ustawa z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.) w art. 13 ust. 3 stanowiła jednoznacznie, że do czasu pracy młodocianych wlicza się czas dokształcania określonego w art. 12 ust. 2 i 3 bez względu na to, czy nauka odbywa się w godzinach pracy czy poza godzinami pracy, jednakże w wymiarze nie większym, niż 18 godzin tygodniowo. W ust. 1 i 2 art. 13 ustawy czas pracy młodocianych do 16 lat określony został na 6 godzin na dobę i 36 godzin tygodniowo, a czas pracy młodocianych w wieku powyżej 16 lat - jako normalny czas pracy stosowany w zakładzie. Nawet w przypadku innych zasad podziału czasu pracy i czasu nauki, czas nauki wliczany do czasu pracy odpowiadać musiał w okresie rocznym ilości godzin, jaka wynikała z zastosowania ust. 3 (18 godzin) - ust. 4 pkt 2 tej ustawy. Umowa o naukę zawodu z dnia 1 września 1969 r. zawarta została przez T. M. (1) pod rządem tej właśnie ustawy. W § 6 umowy wprost stwierdzono, że okres nauki wlicza się do czasu pracy. Normy ustawowe, dotyczące czasu pracy młodocianych z ustawy z dnia 2 lipca 1958 r., miały charakter *ius cogens* i niedopuszczalne były umowne postanowienia odmienne. W świetle przytoczonych regulacji nieuprawnione jest ustalenie Sądu pierwszej instancji, że T. M. (1), będąc uczniem zawodu w (...) Zakładach (...) w C., pracował w warunkach szczególnych stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w znaczeniu uprawniającym do zaliczenia tego okresu do stażu pracy w warunkach szczególnych. Czas nauki młodocianego był bowiem wliczany do czasu pracy, a zatem skarżący do ukończenia 16 roku życia (27 grudnia 1970 r.) pracował 6 godzin na dobę - ale nie mogła to być to praca codzienna od poniedziałku do piątku, gdyż w jej tygodniowej normie musiał być uwzględniony czas nauki - a od ukończenia 16 roku życia w wymiarze 8 godzin dziennie. Przyjęcie, że w trzecim roku nauki zawodu T. M. (1) już w ogóle nie pobierał nauki w szkole, a tylko pracował w drukarni, także nie pozawala na ustalenie, że posiada 15 lat stażu pracy w warunkach szczególnych na dzień 1 stycznia 1999 r., skoro wymiar jego okresów pracy w warunkach szczególnych wypracowanych po szkole wynosi 12 lat i 15 dni, a więc praktycznie cały okres zatrudnienia w charakterze ucznia musiałby być uwzględniony do tego stażu, aby sporna przesłanka została spełniona.

Sąd Okręgowy stosując prawo materialne pominął przepisy ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. Bezpodstawnie też przyjął na podstawie zeznań świadka i samego ubezpieczonego, że T. M. (1) pracował w godzinach nadliczbowych oraz w ramach czynów społecznych, co wpływa na wymiar jego czasu pracy. Jak wspomniano wyżej, normy ustawowe, dotyczące czasu pracy młodocianych z ustawy z dnia 2 lipca 1958 r., miały charakter *ius cogens* i niedopuszczalne było ich przekraczanie. Przyjęcie, że zakład pracy łamał owe normy wymaga dowodów pewnych, dotyczących konkretnych dni i tygodni, a więc stosownej dokumentacji, a nie zeznań samego ubezpieczonego zainteresowanego rozstrzygnięciem i jego kolegi. Trzeba mieć na względzie, że emerytura z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS stanowi w systemie ubezpieczeń społecznych i zabezpieczenia emerytalnego uprawnienie wyjątkowe, toteż przepis ten nie poddaje się wykładni rozszerzającej, a spełnienie przesłanek wymaga dowodów nie budzących wątpliwości.

W kwestii kwalifikowania pracy wykonywanej na podstawie umowy o naukę zawodu trafny jest wniosek apelującego, że okres nauki zawodu, odbywanej przed dniem 1 stycznia 1975 r. w ramach umowy zawartej na podstawie przepisów ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy, nie stanowi, w połączeniu z obowiązkiem dokształcania się w szkole zawodowej, okresu pracy w szczególnych warunkach wykonywanej na zasadach określonych w § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2013

roku, III UK 19/13 Legalis nr 830739, wyrok z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08, LEX nr 653438, wyrok z dnia 20 stycznia 2011 r., II UK 169/10, LEX nr 786387).

Konkluzji ten nie zmienia podnoszona przez odwołującego się okoliczność, że pracował on w pełnym wymiarze czasu pracy jaki był przewidziany na stanowisku pracy ucznia nauki zawodu, skoro w okresie zatrudnienia na podstawie umowy o naukę zawodu ubezpieczony pracował jako uczeń na warunkach wynikających z tej umowy, w tym zawartego w niej zastrzeżenia, że do jego czasu pracy podlegał wliczeniu czas dokształcania. Zatem wnioskodawca jako uczeń nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prac określonych w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach (o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia), gdyż jako młodociany zobowiązany był do dokształcania się w zakresie obranego zawodu. Dokształcanie w rozumieniu art. 12 ustawy o nauce zawodu nie oznaczało nic innego, jak zajęcia teoretyczne w warunkach szkolnych, podczas których T. M. (1) pobierał naukę, a nie pracował w warunkach o znacznej szkodliwości dla zdrowia.

Pogląd wykluczający możliwość uznawania, że pracownik młodociany, zatrudniony w ramach norm czasu pracy przewidzianych dla pracowników młodocianych, wykonuje stale i w pełnym wymiarze czasu (8 godzin) pracę na stanowisku w warunkach szczególnych znajduje oparcie w ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Uznając, że przewidziana w obowiązujących przepisach - ze względu na charakter zatrudnienia lub związane z nim warunki - norma czasu pracy w rozmiarze odbiegającym od powszechnie obowiązującego stanowiła pełny wymiar czasu pracy, to nie można pominąć koniunktywnego wymagania wykonywania pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przewidzianym dla stanowiska, na którym takie warunki występowały (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2012 r. I UK 130/12, Legalis 538967 i powołane tam orzecznictwo; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 czerwca 2014 r., III AUa 1046/13, LEX nr 1483799, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 czerwca 2015 r., III AUa 1810/14, LEX nr 1768689, wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 9 maja 2013 r., III AUa 280/13, LEX nr 1314810).

Z powyższych względów okres pracy wnioskodawcy w charakterze ucznia zawodu nie podlega uwzględnieniu do spornego stażu T. M. (1), tym samym wnioskodawca nie posiada okresu pracy w warunkach szczególnych na dzień 1 stycznia 1999 r. w wymiarze 15 lat, toteż nie nabył prawa do dochodzonego świadczenia. Stwierdzając powyższe Sąd Apelacyjny orzekł refomatoryjnie - z mocy art. 386 § 1 k.p.c. - i odwołanie oddalił.